

ԿՐՕՆԱԿԱՆ(*)

«Գոյ եղէ մեկաց, գոյ կորսեանք, գոյ ինձ փոքեցի»
ՇՆՈՐՀԱԼԻ

Այս երեք կարճ տողերուն մէջ կը խըտացնէ Շնորհալի՝ մեղաւորին հոգիին պատկերը, այնպէս՝ ինչպէս ինք մեղաւորն իսկ կը տեսնէ զայն: — Նրեակայեցէ՛ք մարդ մը, որ աւերակի մը առջև կեցած, տըրտում, խելակորոյս կը նայի անոր: Միծաղկոտ բլուրի մը կողմէ վրայ, լայն տեսարանի մը առջև, այրած՝ ինքն իր վրայ կործանած չէնքի մը բեկորներուն կոյտն է ան: Իր շուրջը, ուր թուխի հոտ մը կ'ըզգացուի տակաւին, ուր բաւական անդին, ուր թռած մարած խանձողներ կ'երևին ճգմուած կանանչներու վրայ, տխուրթիւն մը կախուած է. բայց աւելի անդին, աւելի հեռաւոր սառնամանակու վրայ, ուր գարնան աղուբուրթիւններուն մէջ, կարծես պար բռնած են ծաղիկներով զարդարուած ծառերը, խայտանքի մէջ է բնութիւնը:

Ինչ էր այդ չէնքը, որուն փլատակներուն տեսարանը հիմակ այնքան ընկճեր է զինքը. իր ցանքերովն ու շախատութեամբը, իր խնայողութիւններուն արդիւնքովը կառուցած էր զայն՝ գրեթէ ոչինչէն, վասնզի ոչ մէկ ժառանգութիւն կանխաւ չէր տիրացուցած զինքը ոչ մէկ բախտի, և ինչ որ ունեցած էր՝ ունեցած էր իր զուտ անձնական ճիգովը միայն: Ու տակացած էր սոյն այդքան տառապանքի և յոգնութեանց, ապագայի մը նախահազութեամբ: Այդ տունը իր բոյնը պիտի ըլլար. հոն պիտի բնակէր վաղը զեռ նոր կաղմելիք իր ընտանիքը. այդ բանին համար տեսած էր ամէն պատրաստութիւն. և ահա, երկար տարիներէ ի վեր երազուած երջանկութեան մը նախօրեակին, յիմարական և չխոստովանուելիք անխո-

հեմութեան մը զոհ կ'երթար իր ամբողջ մտածմունքին, հոսանքին և զոհողութիւններուն պտուղը: Շէնքի մը աւերակէն աւելի՛ երազի մը փլատակին առջև կանգնած էր ան: Կրնար խորհիլ թէ նիւթաւանդ տնկարիկի պիտի չըլլար թրեւս նորէն ունենալ, քանի որ երիտասարդ էր զեռ. ու բարոյականի հարցն էր մանաւանդ որ կը տանջէր զինքը. իր պատիւը, իր պատիւը. ա՛յս էր իր ամենամոծ մտահազութիւնը. ի՞նչ պիտի ըսէին, ի՞նչ պիտի խորհէին հիմակ իրեն համար ուրիշները: Վի՛նչ ըրի, ի՛նչ պէտք էր ընէի, ի՛նչ դրութեան մէջ ձգեցի այսպէս ես ինքզինքս, ի՞նչ պէտք է ընեմ հիմաւոյ:

Դիտեցէ՛ք որ այս տրտում դէմքին վրայ գիծ մը կայ, որ սիրելի կ'ընծայէ զայն. ուրիշներ այդ դրութեան առջև թիւրեւ աղէտաւոր միջոցներու գիմէին. ինք չի կորսնցներ ինքզինքը, ու կը մտածէ վիշտին առջև. քա՛յ և աղնիւ մարդն է ան:

Ճիշդ այս է՝ իր ըրածին հետեանքին առջև լուարած մեղաւորին վիճակը: Իմ խօսքը հոս այնպիսիներուն հարուստ չէ, զորս մեղքը իր ամէն մէկ հարուստին տակ աւելի կը թմրեցնէ՝ կ'անգայացնէ, որոնք անկումէ անկում կը գլորին ամէն վայրկեան, տիգրիսի մէջ ինկածին նման ամէն շարժումի տակ խրուելով դէպի խորը գայտին. անոնք, Ս. Հոգիին զէմ հայհոյողներն են, որոնց համար փրկութեան ամէն յոյս անցած գացած է այլ ես. որոնք աննշացած՝ քարացած են այլ ես, անընդունակ որ և է վերակենդանութեան, և որոնց միակ ծառայութիւնը ուրիշներու համար զգաստացուցիչ օրինակ լինելը պիտի ըլլայ այլ ես: Կորսուած գրամը գլուտեցեալ աղբաւ կնոջը աւլտուքին մէջ, որովհետեւ արքայական պատկերին դիմը բոլորովին սրբուած չէր պղնձին վրայէն. կորսուած ոչխարը կարելի եղաւ նորէն գտնել, որովհետեւ հովուական սրինգին անուշութիւնը իսպառ չէր ջնջուած իր յիւշողութեան մէջ, ու թէ՛ն լեռներու անեւ լին մէջ մոլորած՝ յաճախ ետ կը գտնար ու կը մայրէր դէպի իր փաբախը. ու անառակը կըցաւ նորէն գտնել հայրենի տան ճամբան, որովհետեւ միտքն էր միշտ հօրը արցունքէն շոգացող նայուածքը:

(*) Ս. Պատրիարք Նայր, ինչպէս կ'երևի ամբօրեայ լուրերու բաժինէն, այս առիթով ամէն Գ. երկնիներու իր քարոզները՝ Ս. Ներսէս Շնորհալի մտածութեանց ընդլայնումներու շարք մը ըրաւ: Այստեղ կը գրուի Մարտ 17ի Գ. երկնիքի խօսուածքը:

Իմ խօսքը այն մեղաւորներուն համար է, որոնք թէն գայթաժեալ են ինկած, եւ սակայն չեն խորտակուած իսպառ, եւ կրնան եւ կ'ուզին այժ զգալ եւ ժողովել իրենց մէջ նորէն քաղի կանգնելու։ Երեսն աւրաւն ու ասածու՛մը բողոքովին չեն խաւարած, եւ դիտեն թէ թանձրօրէն ամպամած եւ անձրեայոյզ երկնքին հոռւ միշտ կայ կապոյտ երկինքը։ Ու այդպիսի՛ մըն է որ կ'ականարէ Շնորհալի, երբ տնոր բեւրանը կը գնէ այդ ողբը։ «Գող եղէ մեղաց, գող կորստեան, գուր ինձ փորեցի»։ «Գող եղէ մեղաց»։

Ինչ կենդանի եւ հզօր բացատրութիւն։ Անդր գողցայ։ Կը գողցուին ընդհանրապէս արժէքաւոր եղած կամ այդպէս նկատուած բաները։ Բայց կը գողնան անոնք միայն որ ծուռ բան մ'ունին իրենց բարքին կամ բնատրուութեան մէջ։ Երեսն աւրանցուցած են իրաւունքին պայծառաստեութիւնը, եւ որոնց մէջ երեւնն այնքան կուրացած կ'ըլլայ պարկեշտութեան զգացումը, որ ստէպ յանձնառու կ'ըլլան անիրաւութեան մը, պարտականութիւն մը կարծարելու համոզւածով նոյն իսկ։

Գող եղէ։ «Ես էի գողցողը»։ այս խօսքին մէջ, խոստովանութենէ առաջ եւ աւելի՛ հոգեբանական ճշմարտութեան մը յայտարարութիւնը կայ։ Սեռ եւ առ նուազն սխալ բերումի ծնունդ եւ ինքնադատարացումի գուր ճիգ է կարծելը եւ ըսելը թէ անդիմադրելի է հրապոյրը՝ զոր չարը կամ մեղքը իր բոլոր ձեւերով ունի եւ ի գործ կը գնէ մարդկային բնութեան վրայ։ Եթէ այդպէս լինէր արդարեւ, բոլոր մարդիկ շարունակ մին քան զմիւսն ահաւոր մեղքերու մէջ պիտի թաւալէին, ու աշխարհ սկիզբէն ի վեր երբեք հանդիսատես եղած պիտի չըլլար որ եւ թաքի եւ արդար բարքը։ Ինչ։ Չարիքը, ու այդպէս ըսելով պէտք է հասկնալ բարոյական չարը միայն, գործն է միշտ եսին։ Մինքն է որ միշտ կ'իրթթեք դէպի մեղքը, դէպի բարոյական չարը, եւ ոչ թէ ան է որ կը քաշէ զմեզ իրեն։ Զգայութիւններ կրնան ազդել մեր ֆիզիկական կազմին, մեր մարմինին վրայ։ Բայց մարդը մարդ է ո՛չ թէ իր մարմինին այլ հոգիին մէջ, Հոգին է որ կը բռնէ եւ կ'ուզէ մարմինը իր ամբողջ գործարանատրութեանը մէջ։ Ու կը գոր-

ծենք մեղք, զո՛հ կ'երթանք բարոյական չարին՝ այն ատեն միայն, երբ հոգին ինքնին տկարացած է իր մէջ, երբ բարիին զգայարանը՝ խիղճը՝ չի գործեր բնականոն կերպով, երբ դատողութիւնը մթաքած է եւ չէ կարող ընտրանք ընելու լաւին եւ յոռիին միջև, երբ կամքը ստորիկ գերին է դարձած ոչ թէ ուղիղ բանին՝ այլ թիւր միտումներու, կիրքին եւ հաճոյքին միայն, երբ, ի մի բան, մեր ազատութիւնը սխալ ուղղութեան վրայ է լարուած։ ու մեղքը Աստուծոյ մեղի տրուած ազատութեան կարողութիւնը ի չարն ու չարաշար գործածելու բերումին արդիւնքն է միայն։

«Գող եղէ մեղաց», այս խօսքը, ինչպէս ակնարկեցի, խոստովանութիւն մըն է նաեւ։ Գողցայ մեղքը, թանկագին բան մը կարծեցի բարի արժէքները չքացնող այդ չար գորութիւնը։ Երջանկութիւն համարեցի ինձի, յիմարութեան նոյայնի մը մէջ, ինչ որ դժբախտութեան է քայքայումի սկիզբ եւ աղբիւր է ինքնին։ Գոռակոխեցի աստուածային օրէնքն ու պատուիրանը, անձնատուր ըլլալու համար՝ մօլորեցնող սկզբունքներու։ արհաւիրեցի արքութիւնը, արդարութիւնը, ճշմարտութիւնը, անձիս վրայ անպատուեցի Աստուծոյ նշմանութեան պտուկը, հոգիս մարմինիս ծախեցի, դիպկնացնելու համար մէջս ինչ որ ունէի բարձր, աչելու ու վսեմ։ Երբ խաւարին, աստղը տիղմին հետ փոխեցի։ վա՛յ, երիցս վայ ինձի։

Մտադիր ինքնաքննութեան յաջորդող աղիողջում լացի այս ճիշէն է որ կը խտանայ Շնորհալիի այդ սեղմ բառին մէջ։ «Գող եղէ մեղաց»։ Ճառագիւն ազդակ, որուն մէջ սակայն բողոքովին չմտած, չփնտցած, ընդհակառակն վերականգնելու եւ իր կոյուսմին վերագառնալու կեանքի մը շունչը, հեքը կը գագացուի Գողութիւնը ըրի՛ս։ այս խօսքը, գողութիւնը ընողին չրթունքին վրայ, ցեխին մէջէն փոսփորափայլող լոյսին բաց է, որ նախ անոր մէջը ինկողին կը ցուցնէ իր շուրջը ձեւացած ճահիճին գարշ տեսարանը։ Նայուածքն է ան՝ դէպի վեր, դէպի հոռու՝ դէպի այդ ճահիճը չըլնանալող առողջ դալարիքը ուղղութեամբ։ Երբ որ կը շարունակէ իր ներսը գոռ չէլիւծ հաւատաքին զգացումը կ'երգէ։

Ոչ միայն արտառուչ, այլ նաև վսեմ և արիական բուն մը ունի այդ ողբը. ինքնաճանաչութեամբ լուծաւորուած հոգիին խոստովանութիւնէն է անկիւ եւ ատով նոյն իսկ խոնարհած հոգիին մը խիզախ քայլը՝ դէպի զղիւմ : Մեղքը գողցայ՝ թէն բոլորովին անհատական արտայայտութիւն՝ բայց համազօր է Աստուծոյ առջև մեղք գործեցի» (== Մեղայ Աստուծոյ) կրօնական այն միւս արտայայտութեան : Գիտէ թէ ինքն է իր գործած յանցանքէն փնտռողը, զի Աստուած, իր իսկութեանը մէջ այնքան բարձր է իր զօրութեանը մէջ այնքան անմասնելի, չի փնտռուիր մեր ոչ մէկ արարքէն : Բայց զիտէ նաև թէ Աստուած է արհամարհողը, զի աւնոր օրէնքն աւ պատուէրն է որ ոտնաւորուած են : Այս պատճառաւ, ինքնաքննութիւնէն ինքնաճանաչութեան անցած արդէն, ինքնաճանաչութիւնէն կուգայ ինքնագատութեան, իր արարքին ծանրութիւնը ճշդելէ և զայն ըստ այնմ որակելէ վերջ՝ կը կշռէ նաև անոր հետեանքին ինքն պատճառած թշուառութիւնը, երբ կ'ըսէ. «գտող կորստեան», մեղքը գողցայ՝ բայց կորուստը գտայ : Ինչ ընել կ'ուզէի, և ինչ եղայ : Կը խորհէի աւելի մեծ, աւելի չքեղ և հօր գիրքի տիրանալ, ու ամենէն նուաստ՝ ամենէն տախտի գրութեան ենթարկուեցայ : Ինչ երազ և ինչ պիտի անկուս :

Աւաղանքին ձայնն է, Կաթոսանքին ճիւղը՝ որ կ'իւլէ ճուաղող սիրտին խորէն : Աւ ասիկա նոր և աւելի վճռական քայլ մըն է դէպի զղիւմ և ապաշխարութիւն : Սիրտէն աւելի միտքն է որ կը գործէ հիմակ : Նոյն զգաց մեղքը, պանդի մաշէն հոգեկան վիճակ, վիշտ կամ ուրախութիւն, զգգնութիւն կամ սէր, զգացումով է որ կը սկսի : Բայց զատուածն է որ իր բուն սահմաններուն մէջ կը դնէ զայն : Աւ նիմա այդ կ'ըսէ, խորհելով եւ ըմբռնելով անոր իրեն պատճառած աղէտքին ահաւորութիւնը, որ անգոհանքի գարհուրանքի մը մէջէն հառաչել կուտայ իրեն : «Կը կորուսուի, կորուսեցայ, պիտի կորուսուի» : մընացածը զփռալին չէ իմանալ : Կ'ուզէ ըսել, չըզլը մէկը որ օգնէ ինծի : Իր ակնարկը դէպի երկինք կը շողայ : Երբն է որ կը լուսաւորէ իր նայուածքը : Ամե-

նաբարի զօրութեան մը հաւատքը, որ նորէն արթնցած է իր էութեանը մէջ, կը տաքցընէ իր օէրը, կամ տաքութեամբ կը լեցնէ իր սիրտը գերիվերոյ բարութեան մը նկատմամբ : Բայց խիղճը, անկաշառ դատաւոր, կը հսկէ իր մէջ, կորուստի երկուդէն սասանած անոր սիրտը անգամ մըն ալ կ'արիւնէ՝ ցոյց տալով իրեն թէ ինքը՝ միայն ինքը եղած է պատճառը զինքը սոսկացնող այդ կորուստին : Եւ ներքին այդ դատաւարուն է որ ըսել կուտայ իրեն, աստիճան մը աւելի ևս խաւարացնելով իր զգացումն աւ զատուած իր մէջն աւ շուրջը ստեղծուած աւերին խորհուրդին մէջ : «Գուր ինձ փորեցի» : Իմ պեղած անդունդին մէջն է որ գործուեցայ : Ես փորեցի անդունդ իմ քայլերուս առջև : Ես ինքզինքս ձգեցի անոր մէջ :

Պատասխանատուութիւնն է որ կը կեղեքէ իր հոգին : Խառնի թաթ՝ որ ամէն վայրկեան կը պատառէ իր խիղճը : Արիւններու մէջ կը թաւալի գիտակցութիւնը : Մէն մի շարժումին, անգամ մը ևս և աւելի կսկծարքի տառապանքի ենթարկելով զինքը այդ տեսակէտով :

Նոյն հառաչանքն է որ, յանկերգի մը պէս, աւելի կամ նուազ տարբեր ձևով զուրս կուգայ իր կործնէն : «Անխարհ ամենայն» ի սմբող յորը կը հոլովուի ինքնապատութեան, ինքզինքը պատասխանատուութեան զգացումին տակ կողկոճող այդ աղեկիվիլ զգացումին շուրջը : «Դաւեցի զանձն իմ, դաւաճանեցի, դարան գործեցի» (Սա էի որ դաւաճանեցի անգորութիւնն ինքեցի իմ հոգիին դէմ) : «Ընտրեցի զարն : Ընկալայ կամաւ զհոյս մեղաց» (Սա իմ կամքովս ընտրեցի չարը և ընդունեցի մեղքերուն բազմաճոյլ բազմութիւնը) : «Հուր մեղաց կիզող հրդեհեաց որ յիս հոգեւոր բարի» (Մեղքին՝ որուն գողը եղայ ես՝ մեղքին կիզող հրդեհն էր որ այրեց վառեց իմ մէջն եղած հոգեւոր բարիքները) : «Ճաշակմամբ մեղաց ճաշեցի զմահ, ճոխ աղքատացայ» (Մեղքէն զգացած համա՝ Խաորոս էր որ ինծի հացի պէս ուտել տուաւ մահը : Ես եմ իմ ունեցած հարստութիւնս կորսնցնելուս, աղքատանալուս պատճառը) : «Կամաւ կորացայ կարկամաւս անձամբ, կանգնիլ ոչ կարեմ» (Ձեռ կընաւ ոտքի ելնել, որովհետեւ հոգին անգամաւորեցի և

կամաւ կործանեցի ինքզինքս)։ Ճշմանամ զղջանալ, ջեռանիմ դարձեալ, ջեռանում հրով մեղաց (Հազիւ թէ փափաք կը զգամ, յանք մը կ'ընեմ զղլալու, բայց չաբու թեան կրակը ներսս կ'իյնայ, նորէն կ'այայրիմ, կը տապանամ մեղքին կրակովը)։ Ո՛րդ պիտի ազատէ զիս, թաթախիմ արդժնով, թաւալիմ ի մեղս, թաթափել չկարեմ (Այնքան թաթառուած եմ տիղմով, որ քանի շարժիմ, այնքան կը թաւալիմ մեղքերուս մէջ)։ Էմ եւ կրնար զանոնք թաթափել իմ անձէս)։

Ի՞նչ կենդանի և հարազատ պատկեր՝ ներքին տառապանքէն պատճառուող եւ փրկութեան տենչովը տաշորուող սիրտին։ Մարդերուն ամենէն արդարեւորէն և սուրբերէն մին, որ Տնորհալին եղաւ, ի՞նչպիսի ճշգրտութեամբ կը ներկայացնէ զայն։ Մի՛ ըսէք թէ ի՞նչ փորձառութենէ կը քաղէ կը հանէ անիկա այդ ամէնքը։ անոնք որ մաքուր են հոգիով և խիղճով՝ շատ աւելի յստակօրէն կը կարգան կեդոտուած խղճմտանքի մը զաւարուձեմերէ, քան նոյն ինքն այդ խղճմտանքին տէր անձը։ Պատկերը լոյսով կը տեսնուի միշտ, լոյսով մը՝ որմէ շատ աւելի ունի անպատճառ արդար հոգին։ Այդ լոյսին տկար բայց հետզհետէ բռնկող նշոյններովն է նաև որ մեղաւորը հեղհեղէ կը տեսնէ ու կը ճանչնայ հոսով ուրիշն ինքզինքը, իր հոգին լեցնող խաւարէն ինքզինքը դուրս նետող քաջութիւն մը շինելով ի վերջոյ։

Այդ գիծն է, պիտի ուզէի ըսել՝ այդ ճառագայթին է որ կը փայլատակէ նաև Շնորհալուց զծած պատկերին մէջ։ Խարստապանք, ներքէ, կոծկոծանքներէ, զգայառւմներէ, յուսահատ և սրտակեղծ տախտապարումներէ, ինքնադատապարտ խղճահարութիւններէ չարախուած հոգին իր երկինքը ծածկող թխպահոծ ամպերուն մէկ ծայրին վրայ կը գտնէ վերջապէս պատուածք մը, ուսկից կապտող կ'երեկի արևագեղ և զուարթ, ու իրեն կը թուի լսել ծայն մը, որ կ'ըսէ իրեն. «Ինձի տուր ձեռքդ»։ Արթնցողացած իր մէջը իր նախկին հաւատքը, անով ոգևորուած իր սրտէն կը փրթի ցնձադին երգ մը. «Փութաքի, անձն իմ, փախչիլ ի չարեաց, փափաքիլ բարեաց» (Հոգի իմ, օ՛ն, է՛լ, դուրս թորի չարիքին տիղմէն, ձգտէ՛, վազէ՛ դէպի բարին, որ միշտ կը

սպասէ քեզի, ինչպէս իր զաւկին կարօտովը մաշող հայրը, որ արցունքին ծիածանին մէջէն կը տեսնէ ի վերջոյ կորսուած սրտահատորին դարձը)։

Փութաքի արքիւր անձն իմ, փախչիլ ի չարեաց»։ դուրս ելած է կորուստի վիճէն, իր ձեռքովը փորած գուռէն։ Հըրճուանքի մէջ է երկինք՝ փրկուած մեղաւորին համար. դժոխքի դուռները, որոնք լայն բացիք էին իրենց երախը, ներս խտրասուզելու համար այդ մէջն ալ, կը դառնան ուժգին՝ դռնէնով իրենց ծխնինքը ուն վրայ։

Բայց ամենէն աւելի զո՛հ է մանաւանդ ինքը. ի՞նչպէս ուրախ կ'ըլլայ աւելածութեան մատնուած ճամբորդը, երբ հորիզոնին վրայ կը նշմարէ փարոսին բոցը։ Ի՞նչպէս կը կայտուն իր մէջ իր սիրտը, երբ կը տեսնէ ափուները, ու արքան երջանիկ կը զգայ ինքզինքը՝ հոր քիչ վերջը կեցած է ցամաքին վրայ։ Ի՞նչ հրճուանք կ'երանաւէտէ սիրտը, երբ, մահացու ախտէ մը հրաշքով ճողողարած, նորէն կը բուռնաւ աչքերով արեւին լոյսին. եւ ունեցած եմ այդ փորձառութիւնը իմ անձիս մէջ, հեռաւոր ճամբորդութեան մը ընթացքին, առեւիտ տանջանքներէ վերջ՝ երբ առտու մը կոտորեք էր տենդին թափը և սրտիս զարկը գտեք էր իր չիլուը, ու կ'արթնայի մահաքուն թմրերէ մը, ի՞նչ անոշ զգացում կը լեցնէր ամբողջ էութիւնս. «այսպէ՛ս արդեօք, կ'ըսէի ես ինձի, պիտի զգար նորածիլ ծաղիկին կոկոնը, եթէ կարենալ զգալ և խորհիլ, երբ առաջին անգամ արեւին շողիացուցած ցողին ներքև իր աչքը կը բանար կենտինքին»։ Ու կը մտածեմ, և պարտինք մտածել ամէնքս ալ, ունենալով ամէնքս ալ հոգեկան ներքին փորձառութիւն այդ մասին, «ժքան, «ժքան աւելի պէտք է բերկրանքը, մեր էութիւնը լուսաւորող, երբ զգաւք թէ մեր հոգիին մէջ ծագած է փրկութեան լոյսը։

Շնորհալույ այս ոգը, հաւատացեալ ժողովուրդ, որ լացն է մեղաց անդունդը զլորած հոգիին, իր խորքին մէջ երգն է նոյն ատեն յոյսին, հաւատքին և սիրտը։ Պահինք մեր սրտին մէջ, և միշտ աւելի մշակենք սիրտ մեզի պարգեւած քաղցրութիւնը, ոչ միայն իրբն մեր եկեղեցական պաշտամունքին ամենէն սրտազրաւ կը-

տորներէն մէկուն մեզի ազգած հոգեւոր դասը, այլ նաեւ ու մանաւանդ ամբողջ մեր ազգին ու ժողովուրդին պատուականապէս հայրերէն, վարդապետներէն Ժեհարապետներէն միոյն, ազնուական եւ մաքուր հոգիի մը մեզի աւանդած խնդրաւոր ու պատուէրը. մարդը կը մեղանչէ, վասնզի մարդ է, հողազանգուած էակ, որ յաճախ չի կրնար պահել իր ապատութեան կշիռը, ու կ'իյնայ պատրանքի ծուղակին մէջ, Բայց մեղքին ճահիճը, որուն մէջ կը բռնէ գինքը այդ թակարդը, չի կրնար իսպառ խեղդել իր մէջ հոգին, եթէ մարդ կրնայ առնոր խորը անշէջ պահել Աստուծոյ զգացումը, ճրագ՝ որ միայն պիտի կորե-

նայ ցուցնել ճամբան, ելնելու համար կորուստի վիզէն: Ընել՝ որ առատ եւ մաքուր մնայ հաւատքին իւզը մեր սրտի օտփորին մէջ, որպէսզի փորձութեան պահուն՝ որուն ընդունակ հնք ամէնքս ալ իբր մահականացու եւ տկար արարած, այդ ճրագին պատրուրը չմնայ անսնունդ, որպէսզի չլիջնան անոր բոցը, եւ կարենայ ցոյց տալ մեզի փրկութեան շաւիղը, զգնուի, ապաշխարութեան եւ վերականգնումի շնորհներով զօրացնելով եւ զարգարելով զմեզ: Զայդ մաղթենք ամէնքս միմեանց համար, հաւատապետ ժողովուրդ, եւ այդ հոգեւով օրհնեմք զանուն տմենասուրբ երբորդութեան՝ Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ. Ամէն:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ

ՍՈՒՐԲ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱՃԱՐԻ ԾԻՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՆԱԽԱԿԱՏԵԱՑ

ՀԱԶԱՐՇԻՆԳՀԱՐԻԻՐԱՄԵԱՅ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

14 ՍԵՊՏ. 335 — 14 ՍԵՊՏ. 1935

Անցեալ 1935 Սեպտեմբեր 14-ը օսանքվեցեալով հաիւրամեակն եր Սուրբ Յարութեան Տաճարի շինութեան եւ Նաւակասեաց (14 Սեպ. 335 — 14 Սեպ. 1935): Այս պարագան գրեթէ անկաս անցու ընդհանուրէն. միայն Revue de la Passion կրօնական հանգիստ անդադարձած ըլլալով այս յիշատակելի դարադարձին, իր Հոկտեմբերի համարին մէջ յօդուած մը նուիրած եր անոր: Շահեկան կը համարեմք այդ յօդուածը քաղուածաբար ներկայացնել ՍՈՒՆ ի ընթերցողներուն:

Քրիստոսի Խաչելութենէն ու Յարութենէն անմիջապէս վերջ՝ անկասկած՝ առաջին քրիստոնեաներու սիրոյն եւ յարգանքին առարկայ եղած էին Գողգոթան եւ Ս. Գրեգորիոսը: Անոնք խմբովին եւ յաճախակի կ'այցելէին այդ Սրբավայրերուն, հալածական թերեւս ընդդիմութեան ժողովրդաշոյնի պետերուն, որոնք՝ գիտենք՝ թէ զմիամկութեամբ կը դիտէին Նուաճումները նոր կրօնքին, որուն Հիմնադիրը իբրեւ մոլորեցուցիչ մը գատապարտած էին մահուան:

Հրէական ապստամբութեան հինգ տարիներու միջոցին, որ վերջացաւ Վեսպասիանոսի եւ Տիտոսի յաղթանակներով, առաջին հաւատապետները քաղուեցան Անդրորդանի Պելլա քաղաքը, որ կը

գտնուէր Տիրեական Մօզի կարաւակովը, Պելթանի կամ Սկիթոպոլի գէմ: Սարսափը անցնելէն վերջ, հալածակ որ Սուրբ Քաղաքը աւերակներու շեղակոյտի մը վերածուած էր, հրեաներու հետ միասին քրիստոնեաներն ալ վերադարձան հոն, ու վերջինները շարունակեցին, անշուշտ քիչ մը աւելի ազատութեն, պատուել այն Սրբավայրերը, որոնք վկաները եղած էին մեր աստուածային Փրկչին տնօրէնութեանց:

Շուրջ 130 թուականին հրէական նոր ապստամբութիւն մը ծագեցաւ՝ առաջնորդութեամբ Բար-Կոքբաս (Ստոթեան որդի) անունով մէկուն: Սա յաշտ իր ուղղակիցներուն աւելի վարկ չահելու համար՝ անունը այլափոխեց Բար-Կոքբասի (Աստուծոյ որդի), յաւանկելով իր վրայ կա-